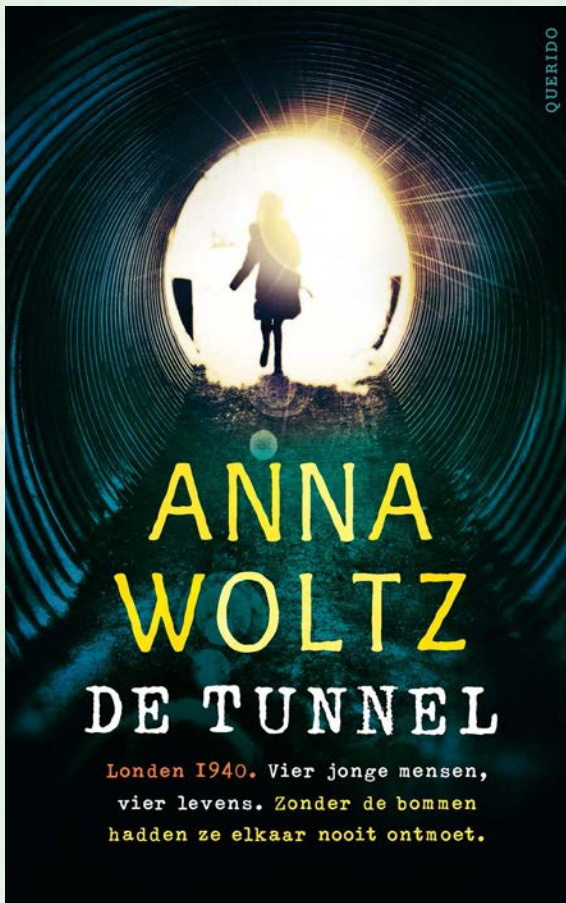

Lesbrief

HET BOEK

Ella is net een jaar ziek geweest als in september 1940 de verwoestende bombardementen op Londen beginnen. Iedere nacht schuilen de inwoners van de stad in de tunnels van de Ondergrondse. Daar leert Ella Quinn kennen, een meisje dat een totaal ander leven heeft dan zij. Ze is vijftien, weggelopen van huis met een tas vol juwelen en vastbesloten de wereld te veranderen. Terwijl de Ondergrondse iedere nacht volstroomt met mensen, zet Jay zijn handeltje op. Hij moet wel, hij heeft het geld hard nodig. De jongeren kennen elkaar nog maar net, maar toch blijven ze bij elkaar. Want als je nacht na nacht wacht in het donker, helpt het als je weet dat je niet alleen bent.

DE LESSEN

De lessuggesties in deze lesbrief zijn bedoeld om aan de slag te gaan met opdrachten rond het verhaal van *De tunnel*. De lessuggesties zijn met name geschikt voor (plus)leerlingen uit groep 8 en leerlingen uit de eerste en tweede klas van de middelbare school. De lessen sluiten goed aan bij het vak Nederlands.

1

Auteur Anna Woltz

ISBN 9789045125084

Em. Querido's Uitgeverij/Singel Uitgeverijen,
Amsterdam 2021

Over Anna Woltz

Anna Woltz (1981) groeide op in Den Haag. Als vijftienjarige schreef ze een jaar lang columns voor *de Volkskrant* over haar leven op school. In 2002 kwam haar eerste kinderboek uit: *Alles kookt over*. Anna studeerde geschiedenis in Leiden en is nu fulltime schrijfster; ze heeft 25 boeken geschreven. *Gips* (2015) werd bekroond met de Gouden Griffel en was een televisieserie op Zapp, *Alaska* (2016) kreeg een Zilveren Griffel. Voor iets oudere lezers (12+) schreef Anna *Honderd uur nacht* (2014). Ook *De tunnel* is geschreven voor deze doelgroep.

Ontwikkelingsgebied
Sociaal emotionele
vaardigheden

Nodig
Voor iedere leerling
een printje van
werkblad 1
De tunnel-test!

Duur opdracht
20 minuten

**Individueel en
klassikaal na te
bespreken**

1. WAT DOE JIJ?

**Leerlingen mogen een test maken
waarin ze meer lezen over de
hoofdpersonen uit het verhaal.**

Ze ontdekken voor welke lastige
kwesties de personages komen
te staan en geven hun mening of
bedenken wat zij zouden doen in
zo'n geval.

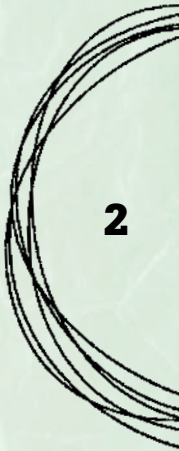
Kopieer het werkblad en deel het
uit aan de leerlingen. Leerlingen
mogen de meerkeuzetest zelfstandig
invullen. Geef ze hier ongeveer tien
minuten de tijd voor. Vertel de
leerlingen dat ze bij elke vraag het
antwoord kunnen kiezen dat het
beste bij ze past.

**Vraag – als iedereen klaar is –
wie welke uitslag had.** In het boek
De tunnel leren Ella, Jay en Quinn
elkaar kennen tijdens de

bombardementen op Londen en
maken ze samen van alles mee.
Hebben leerlingen een idee hoe
zij zich opstellen als ze nieuwe
mensen leren kennen?

Naast het ontmoeten van nieuwe
mensen gaat *De tunnel* ook over
vooroordelen en vriendschap.
Praat hier nog even over na.

- Welke vraag vonden leerlingen moeilijk om te beantwoorden?
- Waarom vinden ze dat?
- Kunnen ze zich verplaatsen in Ella, Jay en Quinn?
- Zouden ze dingen hetzelfde doen of juist niet?
- Waren er ook vragen bij waar leerlingen zich kwaad over maken?
- Waarom precies?

2. WOORDENBOEK-QUIZ

Ontwikkelingsgebied
Woordenschat

Nodig
pen en werkblad 2
Woordenboekquiz

Duur opdracht
10 minuten

Individueel

In het verhaal vertelt Quinn dat ze vroeger iedere dag drie nieuwe woorden uit het woordenboek moest leren van haar gouvernante. Hoe zit het met de woordenschat van de leerlingen?

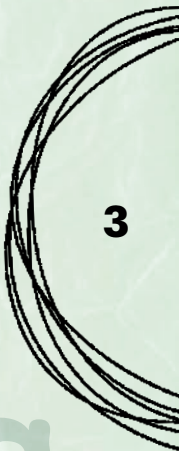
Op het werkblad Woordenboekquiz trekken de leerlingen lijnen tussen de moeilijke woorden uit *De tunnel* en hun betekenis. Als ze klaar zijn, kiezen ze drie woorden uit waarmee ze een zin maken. De zinnen moeten laten zien dat de leerlingen de betekenis van de woorden daadwerkelijk hebben begrepen. Als de leerlingen *De tunnel* hebben gelezen, kunnen de zinnen daar ook over gaan.

Dus niet: Ik vind rigide een mooi woord.

Maar wel: Quinn is rigide opgevoed en daarom is ze boos op haar ouders.

De juiste antwoorden zijn:

Archaïsch	Ouderwets, uit een zeer oud tijdperk
Rigide	Met strenge regels
Cider	Appelwijn
Vacuüm	Ruimte zonder lucht
Coïtus	Geslachtsgemeenschap, seks
Mortuarium	Gebouw voor het bewaren van doden
Geprivilegieerd	Bevoorrecht
Gouvernante	Onderwijzeres die thuis lesgeeft
Blaasbalg	Werktuig voor het met kracht uitblazen van lucht
Pittoresk	Schilderachtig, mooi om te zien
Ceintuur	Riem
Saffier	Hemelsblauwe edelsteen

RIGIDE COÏTUS
CIDER VACUÛM
GOUVERNANTE
BLAASBALG
MORTUARIUM

3. VERGELIJKEN DOE JE ZO

met tips
van Anna
Woltz

Ontwikkelingsgebied
Stijlfiguren

Nodig
Pen, werkblad 3
Snelcursus vergelijken,
digibordafbeelding
Tips van Anna Woltz

Duur opdracht
30-45 minuten

**Klassikaal en
individueel**

Anna Woltz maakt in *De tunnel* regelmatig gebruik van vergelijkingen. Met dit stijlfiguur roept ze een beeld op van hoe iemand kijkt of zich voelt of hoe iets of iemand eruitziet. In hoofdstuk 37 en 38 zitten ook verwijzingen naar die vergelijkingen wanneer Ella haar herinnering aan Quinn op papier wil zetten:

'Ik zag haar als eerste.' Jay neemt een hap van de appel die we kregen van een man met zo weinig tanden dat je je afvraagt hoe hij die appel zelf had kunnen eten. 'Ze stapte uit de trein in die maffe broek van haar en keek om zich heen.'

'Hóé keek ze?' vraag ik. 'Dat moet ik weten.'

Hij denkt na. 'Alsof ze in één keer een hele appeltaart ging opeten.'

'Zo kijkt niemand ooit!'

'Zij wel.'

Ik schrijf het op: aankomst station – hele appeltaart.

'Ik zag haar voor het eerst toen jij was flauwge gevallen,' zegt Robbie.

'Eerst hielp ze mee met dragen, maar toen ging ze ervandoor.

Ze liet je bijna op het perron knallen! Maar gelukkig had Jay je vast...'

Ik zeg niks, maar Jay begint zachtjes te grinniken.

'En toen keek ik alsof ik een hele mankepoot moest dragen.'

'Je snapt niks van vergelijkingen,' zeg ik kortaf.

Tijdens deze les leren leerlingen wat een vergelijking is, hoe je er een ontdekt en hoe je zelf een originele vergelijking verzint. De les bestaat uit individuele opdrachten op het werkblad die klassikaal worden voor- en nabesproken.

Begin de les door een simpele vergelijking op het bord te schrijven. Bijvoorbeeld:

Rachid is zo snel als een jaguar.

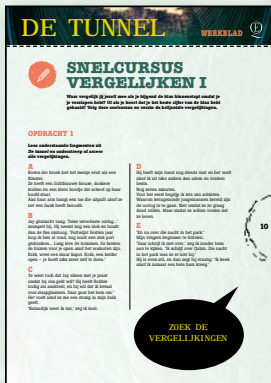
Stel de leerlingen vragen over deze zin. Wat geeft deze zin aan? Wat gebeurt er in je hoofd als je deze zin leest? Zal Rachid echt even snel zijn als een jaguar?

Leg vervolgens aan de leerlingen uit dat een vergelijking een vorm van beeldspraak is. Door de vergelijking met het onderwerp te maken, zie je het voor je en weet je wat er

bedoeld wordt, ook al gaat het om een figuurlijke betekenis. Rachid is niet echt zo snel als een jaguar, maar omdat een jaguar heel snel is, weet je dat Rachid dat ook is. Wanneer je jaguar vervangt door slak verandert de betekenis.

Er zijn heel veel bekende vergelijkingen die vaak gebruikt worden. Noem een paar voorbeelden, zoals zo slap als een vaatdoek, zo lek als een zeef en zo trots als een pauw. Kunnen de leerlingen er ook een paar noemen?

Deel het werkblad *Snelcursus vergelijken* uit en laat de leerlingen individueel opdracht 1 maken, waarbij ze vergelijkingen uit fragmenten van *De tunnel* onderstrepen of arceren.

Antwoorden

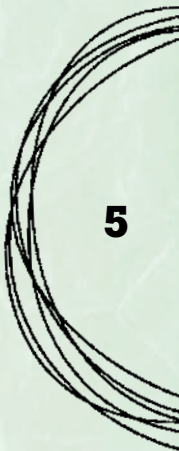
- A.**
Boven die broek **ziet het meisje eruit als een filmster.**
Ze heeft een lichtblauwe blouse, donkere krullen en een klein hoedje dat scheef op haar hoofd staat.
Aan haar arm hangt een tas die uitpuilt **alsof ze net een bank heeft beroofd.**
- B.**
Jay glimlacht vaag. 'Deze verwénste oorlog...' mompelt hij. Hij neemt nog een slok en houdt dan de fles omhoog. 'Portwijn! Zestien jaar loop ik hier al rond, nog nooit een slok port gedronken... Lang leve de bommen. **Ze breken de huizen voor je open alsof het walnoten zijn.** Krák, weer een muur kapot. Krák, een kelder open – je hoeft niks meer zelf te doen.'
- C.**
'Je weet toch dat Jay alleen met je praat omdat hij ons geld wil? Hij heeft Robbie nodig als assistent, en hij wil dat ik betaal voor slaappleatsen. Daar gaat het hem om.'
Het voelt alsof ze me een stomp in mijn buik geeft.
'Natuurlijk weet ik dat,' zeg ik koel.
- D.**
Hij heeft mijn hand nog steeds vast en **het voelt alsof ik uit niks anders dan adem en vonken besta.**
Nog zeven minuten.
Voor het eerst begrijp ik iets van soldaten. Waarom kerngezonde jongemannen bereid zijn de oorlog in te gaan. Niet omdat ze zo graag dood willen. Maar omdat ze willen voelen dat ze leven.
- E.**
'En nu over die nacht in het park.'
Mijn vingers beginnen te tintelen.
'Daar schrijf ik niet over,' zeg ik zonder hem aan te kijken. 'Ik schrijf over Quinn. Die nacht in het park was ze er niet bij.'
Hij is even stil, en dan zegt hij ernstig: **'Ik keek alsof ik zomaar een hele ham kreeg.'**

Bespreek de antwoorden na als de leerlingen klaar zijn.

Wat valt ze op? Zien ze dat er tussen de vergelijkingen steeds een verbindingswoord staat? In deze gevallen is dat 'als' of 'alsof', maar 'dan' wordt bij een vergelijking ook vaak ingezet als verbindingswoord. Valt het ze ook op dat de vergelijkingen van Anna Woltz veel origineler zijn dan de voorbeelden die voorafgaand aan de opdracht besproken zijn? Daar denkt een

schrijver goed over na. Nu de leerlingen zijn opgewarmd gaan ze zelf vergelijkingen verzinnen, maar voordat ze beginnen krijgen ze tips van Anna Woltz. Toon de digibordafbeelding (zie volgende pagina) en neem de tips klassikaal door. Daarna kunnen de leerlingen aan de slag met opdracht 2.

Klaar? Vraag welke leerlingen hun vondsten met de rest van de klas willen delen en bespreek deze na.

TIPS VAN ANNA WOLTZ

1

Een vergelijking hoeft niet ingewikkeld te zijn – door een vergelijking moet je juist beter snappen wat de schrijver bedoelt. Als je zegt 'hij keek alsof hij postbode wilde worden,' dan heb ik geen idee hoe hij kijkt. Maar bij 'Toen jij me kuste, keek ik alsof ik zomaar een hele ham kreeg,' stel ik me wél wat voor. Jij ook?

2

Denk langer dan tien seconden na. En gebruik sowieso niet de eerste vergelijking die in je hoofd opkomt. Vaak bedenk je eerst een cliché; een vergelijking die mensen al zó vaak hebben gemaakt, dat hij saai is geworden. Bijvoorbeeld: 'Hij voelde zich zo vrij als een vogel.' Blèh! Probeer dan eens: 'Het voelde alsof hij woonde in een wereld zonder kooien.'

3

Als vergelijkingen alle kanten opschieten, raakt iedereen in de war. Ik probeer mijn vergelijkingen te laten 'kloppen' met mijn verhaal. In *De tunnel* zitten dus veel oorlogsvergelijkingen (Jay's ogen hebben de kleur van versperringsballonnen) en vergelijkingen die te maken hebben met Ella's ziekte ('Het voelt alsof ik niet meer alleen ben in de ijzeren long.'). Zo leiden vergelijkingen niet af, maar maken ze je verhaal juist sterker!

VERGELIJKINGEN
MAKEN JE VERHAAL
STERKER

COLOFON Deze lesbrieven zijn een uitgave van Em. Querido's Uitgeverij/Singel Uitgeverijen • Fotocredit Anna Woltz © Carli Hermes • Redactie Firma Fluks • Vormgeving Mariska Schotman.

Vaker dit soort lesmateriaal ontvangen? Ga naar www.naarschoolmetquerido.nl en schrijf u in voor de onderwijsnieuwsbrief!

DE TUNNEL-TEST

Het verhaal van *De tunnel* speelt zich af in 1940. Ella, Jay en Quinn leren elkaar kennen als ze elke nacht samen schuilen in een metrostation onder de grond voor de bombardementen op Londen. Lees onderstaande vragen over het verhaal en kies het antwoord dat het beste bij jou past.

1 De nachtelijke schuilplaatsen in de Ondergrondse zijn gewild en mensen staan urenlang in de rij om zeker te zijn van een plekje. Jay heeft er een handeltje van gemaakt om plekken bezet te houden en ze te verkopen aan mensen die niet in de rij hebben gestaan. Wat vind je hiervan?

- a. Dat kan echt niet, iedereen heeft recht op die plekken en die kun je niet verkopen.
- b. Best handig dat je zo een schuilplek kunt kopen, ik zou daar misschien wel gebruik van maken.
- c. Het is logisch en slim dat mensen daar geld aan verdienen.

2 Ella loopt mank omdat ze lange tijd ziek is geweest. Jay doet haar na als hij weet dat ze naar hem kijkt.

Hoe reageer jij als iemand zoiets doet?

- a. Ik kan daar wel om lachen. Een grapje moet kunnen toch?
- b. Ik vind dat stom en kwetsend, maar zeg er waarschijnlijk niets van.
- c. Dat vind ik heel dom gedrag en ik zou er ook gelijk iets van zeggen.

3 Quinn draagt een broek, terwijl dat in 1940 nog niet zo normaal was. Broeken waren vooral voor mannen. Zou jij zoiets durven? Kleding dragen die bijna niemand draagt en waar iedereen wat van vindt?

- a. Ja tuurlijk, waarom niet? Broeken zijn handig, zeker als er bommen vallen.
- b. Nee, ik vind het prima dat vrouwen en mannen aparte kleren hebben.
- c. Ik zou het wel willen, maar niet durven.

4 Quinn vindt het stom dat het leger alleen voor mannen is en dat vrouwen moeten trouwen en voor de kinderen moeten zorgen. Ben je het met haar eens?

- a. Nee, ik vind het leger echt een mannenplek en kinderen verzorgen vrouwenwerk.
- b. Ja en nee. Ik denk dat dit soort verschillen er nou eenmaal zijn en dat is ook wel overzichtelijk.
- c. Ik ben het met haar eens en vind dat er

geen onderscheid moet zijn tussen mannen en vrouwen.

5 Als Ella en Quinn elkaar net ontmoeten, wordt al snel duidelijk dat Quinn geen slaapplek heeft voor de nacht.

Hoe zou jij reageren op zulk nieuws?

- a. Ik help haar en bied aan dat ze met mij mee mag.
- b. Ik zou haar een tip geven waar ze misschien terecht kan.
- c. Ik wens haar succes, maar help haar verder niet.

6 Kun jij slapen in een donkere tunnel waar nog honderden mensen zijn terwijl er buiten bommen vallen op de stad?

- a. Ja, als ik moe ben, kan ik overal slapen.
- b. Ja, die tunnel is een veilige schuilplaats, dus ik zou daar juist kunnen slapen.
- c. Nee, een donkere tunnel onder de grond klinkt eng.

7 Ella vertelt aan Quinn en Jay over het jaar dat ze ziek was en hoe bang ze zich voelde. Hoe reageer jij als iemand zo'n verhaal met je deelt?

- a. Ik luister en probeer iemand te steunen.
- b. Ik kap zo'n verhaal af, zeker als het nu weer goed met iemand gaat. Ik hou niet van gezeur.
- c. Ik luister en vind het dapper dat iemand daar eerlijk over is.

WELK ANTWOORD
PAST HET BESTE
BIJ JOU?

8 Quinn is weggelopen van huis en Ella doet ook niet altijd wat haar moeder van haar vraagt. Hoe zit dit bij jou?

Houd jij je altijd aan afspraken en regels?

- a. Ja, ik vind het moeilijk om regels te verbreken en doe meestal wat me gevraagd wordt.
- b. Ik doe waar ik zelf zin in heb en luister niet echt naar anderen.
- c. Nee, want ik hou wel van een beetje avontuur en daarvoor moet je soms ongehoorzaam zijn.

9 Ella's broertje is kwijt, het is al donker is en de bombardementen kunnen elk moment beginnen. Wat zou jij doen?

Help je zoeken of blijf je veilig onder de grond?

- a. Ik zou gaan zoeken, maar daar wel van balen. Het klinkt gevaarlijk.
- b. Als de bombardementen al beginnen, zou ik niet gaan, maar als het nog rustig is, zou ik het wel durven.
- c. Ik zou zeker gaan zoeken, risico's nemen hoort bij het leven.

10 Ella vindt Jay leuk maar durft er geen werk van te maken. Stel je vindt iemand leuk, maar je weet niet of die persoon jou ook leuk vindt. Zou je dat dan durven zeggen?

- a. Ja, ik zou daar gelijk werk van maken.
- b. Ja, als ik iemand echt leuk vind, dan durf ik dat.
- c. Misschien, maar ik zou eerst heel lang twijfelen.

TEL JE PUNTEN
BIJ ELKAAR OP
EN BEKIJK DE
UITSLAG

Tel je punten bij elkaar op en lees de uitslag!

Vraag 1	a 0	b 3	c 5
Vraag 2	a 5	b 0	c 3
Vraag 3	a 3	b 5	c 0
Vraag 4	a 5	b 0	c 3
Vraag 5	a 0	b 3	c 5
Vraag 6	a 3	b 5	c 0
Vraag 7	a 3	b 5	c 0
Vraag 8	a 5	b 0	c 3
Vraag 9	a 0	b 3	c 5
Vraag 10	a 3	b 5	c 0

De uitslag

0 tot 17 punten?

Jij lijkt een beetje op Ella. Je bent hulpvaardig, maar soms ook wat bang of onzeker. Zeker als je mensen nog niet zo goed kent, kijk je eerst de kat uit de boom. Net als Ella kun je wel dapper zijn. Zij besluit met behulp van Quinn om bepaalde dingen te doen die ze eigenlijk eng vindt. Gelukkig maar, want daardoor maakt ze allerlei spannende avonturen mee en maakt ze nieuwe vrienden.

18 tot 35 punten?

Net als Quinn durf jij bijna alles. Zij spreekt vreemden aan, gaat op pad naar een onbekende plek en sluit daar snel nieuwe vriendschappen. Jij zou dat ook zo kunnen doen en net als Quinn maak jij je druk over ongelijkheid, bijvoorbeeld tussen mannen en vrouwen. Je vindt het belangrijk om zelf te bepalen wat je doet in het leven en luistert niet graag naar het advies anderen.

35 tot 50 punten?

Nonchalant, zelfstandig en voor niemand bang. Jij lijkt in je antwoorden op Jay. De knappe jongen met zijn slimme handel-tjes om geld te verdienen. Dat doet hij niet alleen om er zelf beter van te worden. Hij helpt er zijn broertjes en zusje mee, want zij moeten het zonder hulp van hun ouders zien te redden. Net als Jay maak jij je niet druk over gevaren of wat er allemaal in het verleden is gebeurd. Je focust je liever op wat goed gaat in het leven en probeert positief te zijn.

WOORDENBOEKQUIZ

Omdat Quinn van haar gouvernante vroeger iedere dag drie nieuwe woorden moest leren, is ze een wandelend woordenboek. Hoe zit het met jouw woordenkennis? Trek lijnen en koppel deze woorden uit *De tunnel* aan hun betekenis.

TIP!

Kom je er niet uit? Pak er een woordenboek bij!

ARCHAÏSCH

Riem

SAFFIER

Met strenge regels

CIDER

Schilderachtig, mooi om te zien

GEPRIVILEGIEERD

Onderwijzeres die thuis lesgeeft

PITTORESK

Ruimte zonder lucht

VACUÛM

Geslachtsgemeenschap, seks

COÏTUS

Bevoorrecht

MORTUARIUM

Werktuig voor het met kracht uitblazen van lucht

GOVERNANTE

Appelwijn

RIGIDE

Hemelsblauwe edelsteen

BLAASBALG

Gebouw voor het bewaren van doden

CEINTUUR

Ouderwets, uit een zeer oud tijdperk

Kies de drie mooiste woorden en maak daar een zin mee. Laat met de zin zien dat je snapt wat het woord betekent.

SNELCURSUS VERGELIJKEN I

Waar vergelijk jij jezelf mee als je hijgend de klas binnenstapt omdat je je verslapen hebt? Of als je hoort dat je het beste cijfer van de klas hebt gehaald? Volg deze snelcursus en verzin de briljantste vergelijkingen.

OPDRACHT 1

Lees onderstaande fragmenten uit *De tunnel* en onderstreep of arceer alle vergelijkingen.

A

Boven die broek ziet het meisje eruit als een filmster.
Ze heeft een lichtblauwe blouse, donkere krullen en een klein hoedje dat scheef op haar hoofd staat.
Aan haar arm hangt een tas die uitpuilt alsof ze net een bank heeft beroofd.

B

Jay glimlacht vaag. 'Deze verwénste oorlog...' mompelt hij. Hij neemt nog een slok en houdt dan de fles omhoog. 'Portwijn! Zestien jaar loop ik hier al rond, nog nooit een slok port gedronken... Lang leve de bommen. Ze breken de huizen voor je open alsof het walnoten zijn. Krák, weer een muur kapot. Krák, een kelder open – je hoeft niks meer zelf te doen.'

C

'Je weet toch dat Jay alleen met je praat omdat hij ons geld wil? Hij heeft Robbie nodig als assistent, en hij wil dat ik betaal voor slaappleatsen. Daar gaat het hem om.' Het voelt alsof ze me een stomp in mijn buik geeft.
'Natuurlijk weet ik dat,' zeg ik koel.

D

Hij heeft mijn hand nog steeds vast en het voelt alsof ik uit niks anders dan adem en vonken besta.
Nog zeven minuten.
Voor het eerst begrijp ik iets van soldaten. Waarom kerngezonde jongemannen bereid zijn de oorlog in te gaan. Niet omdat ze zo graag dood willen. Maar omdat ze willen voelen dat ze leven.

E

'En nu over die nacht in het park.'
Mijn vingers beginnen te tintelen.
'Daar schrijf ik niet over,' zeg ik zonder hem aan te kijken. 'Ik schrijf over Quinn. Die nacht in het park was ze er niet bij.'
Hij is even stil, en dan zegt hij ernstig: 'Ik keek alsof ik zomaar een hele ham kreeg.'

ZOEK DE
VERGELIJKINGEN

SNELCURSUS VERGELIJKEN II

Waar vergelijk jij jezelf mee als je hijgend de klas binnenstapt omdat je je verslapen hebt? Of als je hoort dat je het beste cijfer van de klas hebt gehaald? Volg deze snelcursus en verzin de briljantste vergelijkingen.

OPDRACHT 2

Tijd voor jou om drie originele vergelijkingen te verzinnen. Ze kunnen aansluiten bij de fragmenten van het vorige werkblad of bij iets wat in je opkomt, wat je zelf hebt meegemaakt of gebruik de voorbeelden uit het intro bovenaan dit werkblad.

1.

2.

3.
